

Szara rzeczywistość i kolorowa przyszłość. Nastroje Ukraińców w piątym roku wojny

Marcin Jędrusiak

U progu piątego roku wojny społeczeństwo ukraińskie wciąż przejawia wytrzymałość i chęć stawienia oporu agresorowi. Rosyjska inicjatywa na froncie oraz zmasowane ataki powietrzne na miasta i infrastrukturę nie złamały woli Ukraińców – większość z nich nadal sprzeciwia się ustępstwom terytorialnym i ustrojowym na rzecz Rosji. Coraz bardziej widać jednak zmęczenie wojną, które wyraża się w negatywnej ocenie teraźniejszości i oczekiwaniu odnowy klasy politycznej. Zarazem warunki wojenne utrudniają prowadzenie badań socjologicznych i wypaczają ich wyniki. Można więc zakładać, że rzeczywiste problemy i podziały społeczne w kraju są najprawdopodobniej głębsze od tego, co respondenci deklarują w sondażach.

Opinia publiczna czasów wojny

Mimo że badania socjologiczne na Ukrainie pokazują istotne tendencje, do ich wyników należy podchodzić z dystansem. Przez toczącą się wojnę mniej sondaży przeprowadza się metodą badań bezpośrednich i/lub terenowych, a więcej za pomocą ankiet telefonicznych, które charakteryzują się większym odsetkiem odmów udziału. Wewnętrzne ruchy migracyjne utrudniają też wykonanie miarodajnej próby badawczej. Wielu respondentów nie chce udzielać odpowiedzi na niektóre pytania w obawie, że zdradzą one pogląd „niepatriotyczny”¹.

Z tego powodu niektóre centra socjologiczne zmieniają formę prowadzenia badań: przykładowo pytają o zaufanie do prezydenta, proszą o podanie nie własnego zdania, lecz opinii jakiejś znajomej osoby. Niekiedy przyczynia się to do znacznej korekty wyników (np. w jednym z sondaży Kijowskiego Międzynarodowego Instytutu Socjologii – KMIS – poziom zaufania do prezydenta Wołodymyra Zełenskiego spadł z 61% do 53%²). Badania nie uwzględniają też przekonań części społeczeństwa: przede wszystkim walczących żołnierzy, wśród których wielu sprzeciwia się ustępstwom terytorialnym

¹ K. Rickard, G. Toal, K.M. Bakke, J. O'Loughlin, *The challenges of surveying in war zones: Lessons from Ukraine*, „Journal of Peace Research” 2025, vol. 62 (6), journals.sagepub.com; O. Bezrukova, O. Vilko, A. Petrenko-Lysak, *Social perception of war: a study of Ukrainian society under Russia's full-scale invasion*, „Innovation: The European Journal of Social Science Research” 2025, vol. 38 (1), za.tandfonline.com.

² *Dynamics of trust in President V. Zelenskyy, perception of the prospects of the Ukrainian government and the state of democracy: results of a survey conducted on January 23–29, 2026*, Kijowski Międzynarodowy Instytut Socjologii, 4.02.2026, kiis.com.ua.

i mocno opowiada się za kontynuowaniem oporu. Wykluczeni pozostają również mieszkańcy terenów położonych blisko frontu, u których zmęczenie wojną jest zapewne dużo silniejsze, a co za tym idzie – w niektórych rejonach gotowość do ustępstw może być większa. Wyłączeni są także uchodźcy, których część zapewne wróci do kraju po wojnie. Grupy te mogą mieć zupełnie inne zdanie na tematy dotyczące opisanych wyżej kwestii.

Badania prowadzi się wśród społeczeństwa, które znajduje się w stanie ciągłego napięcia, co wpływa na racjonalność odpowiedzi.

Według Światowej Organizacji

Zdrowia ponad połowa Ukraińców ma problemy psychologiczne związane z traumami wojennymi³. Może to rodzić chęć zaprezentowania własnej opinii jako bardziej optymistycznej niż ta prawdziwa – w ramach mechanizmu psychologicznej kompensaty. W warunkach wojny obywatele próbują też prezentować na zewnątrz powszechną solidarność, która może maskować rzeczywiste problemy, konflikty i napięcia społeczne.

Na Ukrainie niechętnie podnosi się publicznie takie kwestie jak niezadowolenie z przybycia ok. 4,6 mln przesiedleńców wewnętrznych⁴ na zachodnią i centralną Ukrainę (co poskutkowało wzrostem cen nieruchomości i obecności języka rosyjskiego na ulicach), niechęć do uchodźców, którzy wyjechali za granicę (niektórzy traktują ich jak zdrajców, którzy wybrali wygodne życie – według badań Rating Group 60% Ukraińców uważa, że nie powinni oni mieć prawa kandydowania w wyborach⁵), podziały między walczącymi na froncie i ich rodzinami a tymi, którzy nie walczyli. W takich okolicznościach sondaże stają się samospełniającą przepowiednią – nie tylko obrazem rzeczywistości, lecz także instrumentem oddziaływania na nią.

Optymizm i opór

Mimo trwającej cztery lata pełnoskalowej wojny Ukraińcy zaskakująco często deklarują w badaniach optymizm. Według badań KMIS dwie trzecie obywateli uważa, że za 10 lat ich kraj będzie się rozwijał jako państwo członkowskie UE (odsetek wyrażających taką opinię od sierpnia 2025 r. rośnie), i wierzy, że społeczeństwo jest na drodze do pokonania „sprzeczności wewnętrznych” i stania się narodem politycznym (przed wojną było to zaledwie 35% badanych)⁶.

Zdaniem socjologów optymizm ten wynika z mechanizmu psychologicznego, zgodnie z którym osoby i społeczności funkcjonujące w sytuacjach długotrwałego i ekstremalnego stresu mają skłonność do podświadomej wiary w pozytywne scenariusze (nawet jeśli nie ma ku temu racjonalnych podstaw). Wzmacnia to chęć oporu i przetrwania w trudnych warunkach. Taka postawa pozwala utrzymać wewnętrzną konsolidację wobec zagrożenia zewnętrznego, osłabia nastroje kapitulankie i chęć czynienia ustępstw na rzecz Rosji, a przy tym buduje odporność na narracje uderzające w stabilność kraju i wysiłek obronny społeczeństwa.

Zarazem deklarowany optymizm co do przyszłości kraju nie przekłada się na wiarę w szybkie zakończenie wojny. W tej kwestii dominuje realizm oparty na przekonaniu, że Rosja nie jest zainteresowana pokojem. Jedynie piąta część Ukraińców uważa, że ten nastąpi już w br., a niespełna co drugi z nich

³ *Three years of war: rising demand for mental health support, trauma care and rehabilitation*, Światowa Organizacja Zdrowia, 24.02.2025, who.int.

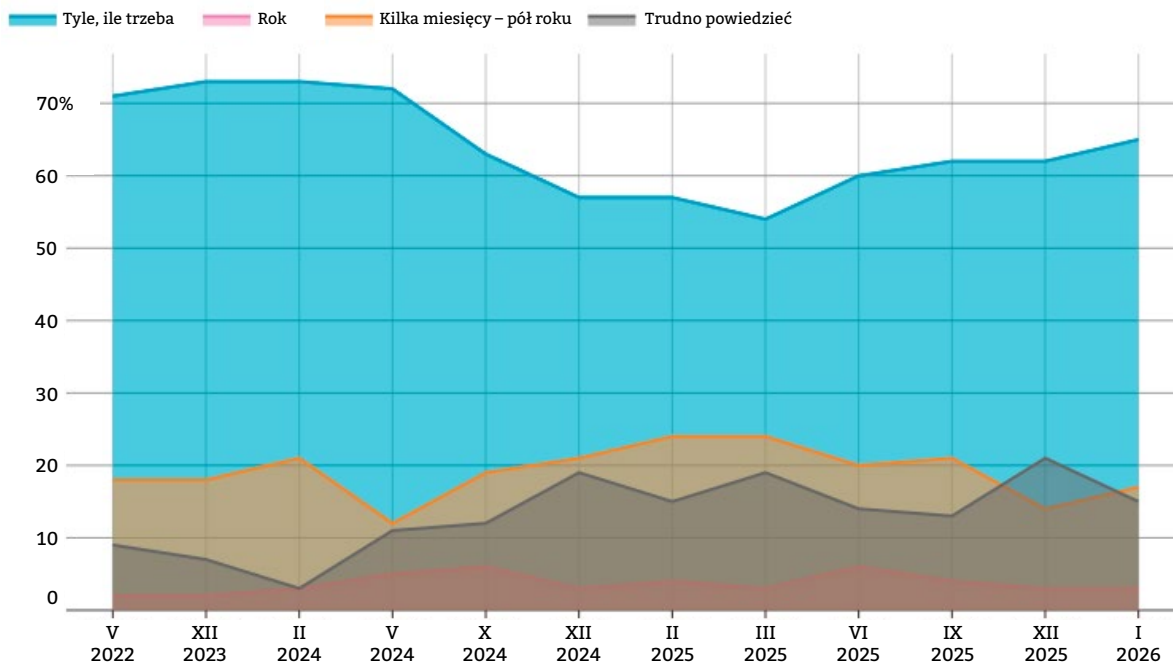
⁴ Д. Глушко, *В яких регіонах України найбільше внутрішньо переміщених осіб і як змінилася їхня кількість – інфографіка*, Апостроф, 5.01.2026, apostrophe.ua.

⁵ *Public opinion in times of war: Political preferences, trust and ideological orientations of Ukrainians*, 27–31 July 2025, Westminster Foundation for Democracy, s. 28.

⁶ *How Ukrainians see the future of Ukraine*, Kijowski Międzynarodowy Instytut Socjologii, 9.01.2026, kiis.com.ua.

ma zdanie, że stanie się to w 2027 r. lub później. Podejście to umacnia wiara w potencjał ukraińskiej armii i jej skuteczność w odpieraniu postępów agresora (77% badanych wyraża przekonanie, że Ukraina jest w stanie dalej efektywnie się bronić)⁷.

Ukraińcy w zdecydowanej większości gotowi są wytrzymać wojnę tyle, ile trzeba Jak długo jesteś w stanie wytrzymać wojnę?

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Kijowskiego Międzynarodowego Instytutu Socjologii, kiis.com.ua.

Odsetek osób skłonnych do ustępstw terytorialnych w ostatnich miesiącach spada Stosunek do ustępstw terytorialnych na rzecz Rosji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Kijowskiego Międzynarodowego Instytutu Socjologii, kiis.com.ua.

⁷ Public opinion in the context of Russia's attempts to plunge Ukraine into darkness and cold: results of a survey conducted on January 23–29, 2026, Kijowski Międzynarodowy Instytut Socjologii, 2.02.2026, kiis.com.ua.

Egzystencjalny charakter konfrontacji z Rosją i strach przed okupacją powodują, że Ukraińcy są skłonni znosić trudności związane z wojną tak długo, jak to będzie konieczne. W styczniu 2026 r., w czasie najcięższych mrozów i zmasowanych rosyjskich ataków powietrznych, mówiło tak niemal dwie trzecie respondentów, a ich odsetek rośnie od końca 2024 r.

Gotowość do dalszego oporu redukuje zgodę na cesje terytorialne na rzecz Rosji (oddanie nieokupowanej części Donbasu) – nawet w zamian za negocjowane obecnie gwarancje bezpieczeństwa ze strony Zachodu (zwłaszcza USA). Choć odsetek obywateli gotowych do rezygnacji z części ukraińskich terenów od początku inwazji systematycznie rósł, to w ubiegłym roku tendencja była odwrotna. Zmiana ta może stanowić rezultat konsolidacji społeczeństwa przeciwko amerykańskim i rosyjskim naciskom na ustępstwa w tej sferze.

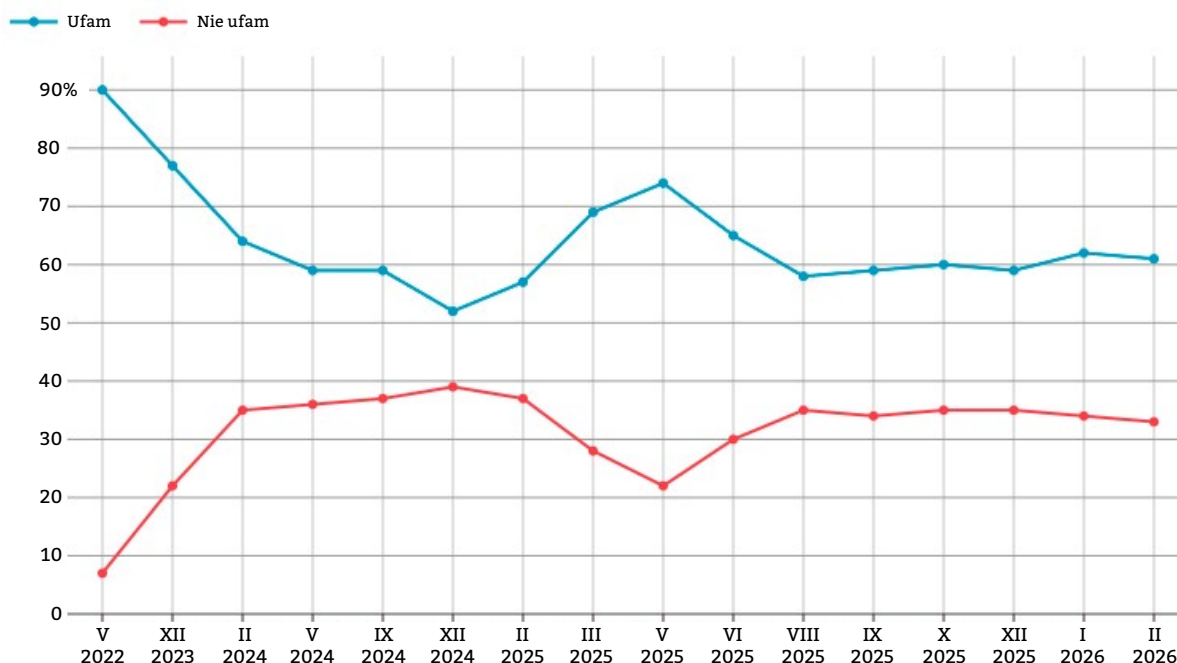
Mimo nadziei na lepszą przyszłość Ukraińcy dostrzegają negatywne aspekty otaczającej ich rzeczywistości i uważają, że sprawy w kraju idą w złym kierunku. Rozbieżność między optymistyczną wizją przyszłości a pesymistyczną oceną teraźniejszości wynika z negatywnej oceny kolejnych afer korupcyjnych na szczytach władzy, niesprawiedliwych zasad mobilizacji, a także codziennego zagrożenia życia, deficytów energii elektrycznej i ogrzewania czy pogarszającej się sytuacji ekonomicznej.

Zmęczenie władzami

Ważnym elementem pejoratywnej oceny teraźniejszości jest zmęczenie rządzącym od 2019 r. obozem politycznym. Okresowe rotacje na najwyższych szczeblach, będące najczęściej reakcją na skandale korupcyjne (rekonstrukcja rządu w lipcu 2025 r. czy wymiana szefa Biura Prezydenta w styczniu br.), nie przekonały społeczeństwa, że doszło do odnowienia władzy.

Zaufanie do Wołodymyra Zełenskiego pozostaje wysokie

Dynamika zaufania do prezydenta w latach wojny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Kijowskiego Międzynarodowego Instytutu Socjologii, kiis.com.ua.

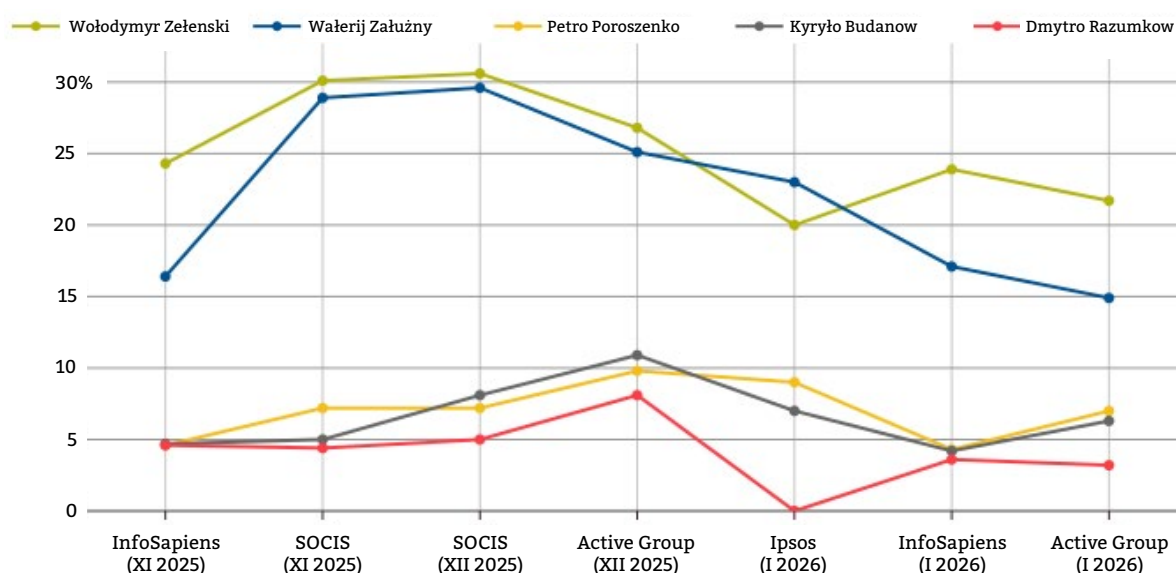
Poziom zaufania do Zełenskiego wciąż jest wysoki, jednak wynika to z potrzeby stabilności instytucjonalnej, skutecznego mobilizowania przez prezydenta wsparcia politycznego, militarnego i finansowego za granicą oraz efektu flagi, nakazującego Ukraińcom jednoczyć się wokół głowy państwa, będącej

uosobieniem jego niezawisłości. Szczególnie widać to było po ostrej wymianie zdań Zełenskiego z Donaldem Trumpem w Białym Domu 28 lutego ub.r.⁸ oraz po zarzuceniu przez niego ukraińskiemu liderowi, że jest „dyktatorem bez wyborów”⁹. Znaczenie ma także fakt, iż ponad połowa Ukraińców nie widzi obecnie polityka, który mógłby stać się dla niego alternatywą (jedynie co trzeci badany wyraża na ten temat inne zdanie).

Jednocześnie społeczeństwo odróżnia poparcie dla działań Zełenskiego na arenie międzynarodowej od krytyki jego posunięć na gruncie wewnętrznym, a w deklarowanym do niego zaufaniu widać przewagę wskazań „raczej ufam” nad „ufam całkowicie”. Nieliczne opublikowane sondaże poparcia wyborczego przynoszą odczyty znacznie niższe niż rankingi zaufania, co wynika z oddzielenia zaufania do samego urzędu prezydenta od oceny Zełenskiego jako polityka. Ukraińcy obarczają go odpowiedzialnością za problemy wewnętrzne, a ponadto obciążają go korupcją w najbliższym otoczeniu¹⁰ i nadmierna koncentracja władzy.

Wołodimir Zełenski prawdopodobnie wszedłby do II tury wyborów prezydenckich

Poparcie dla głównych kandydatów w I turze potencjalnych wyborów prezydenckich

Źródło: opracowanie własne.

Siły Zbrojne Ukrainy cieszą się niemal powszechnym zaufaniem społecznym dzięki skutecznemu oporowi stawianemu agresorowi. Rodzi to oczekiwanie, że weterani i osoby wywodzące się ze środowisk bezpośrednio zaangażowanych w wysiłek zbrojny w większym stopniu niż dotąd wezmą odpowiedzialność za państwo i będą kandydować w wyborach, gdy będą one możliwe. Niemal dwie trzecie badanych deklaruje potencjalne poparcie dla hipotetycznie założonej przez nich partii. Nie przekłada się to wszakże na oczekiwania wobec przyszłego prezydenta – Ukraińcy woleliby, by był to polityk wywodzący się z sektora cywilnego, a nie z wojska, co można odczytywać jako wyraz obaw o dyktaturę wojskową, której zdecydowanie się sprzeciwiają. Stawia to pod znakiem zapytania szanse na potencjalne zwycięstwo wyborcze generała Walerija Załużnego. Z pewnością jednak po wojnie weterani będą licznie reprezentowani w ukraińskim życiu politycznym, a ugrupowania będą zabiegać o ich obecność na listach wyborczych.

⁸ Zespół OSW, *Fiasko wizyty Zełenskiego w USA i europejski plan zakończenia wojny*, OSW, 3.03.2025, osw.waw.pl.

⁹ Zob. K. Sienicki, T. Iwański, *Efekt Trumpa. Wzrost nastrojów antyamerykańskich na Ukrainie*, OSW, 24.04.2025, osw.waw.pl.

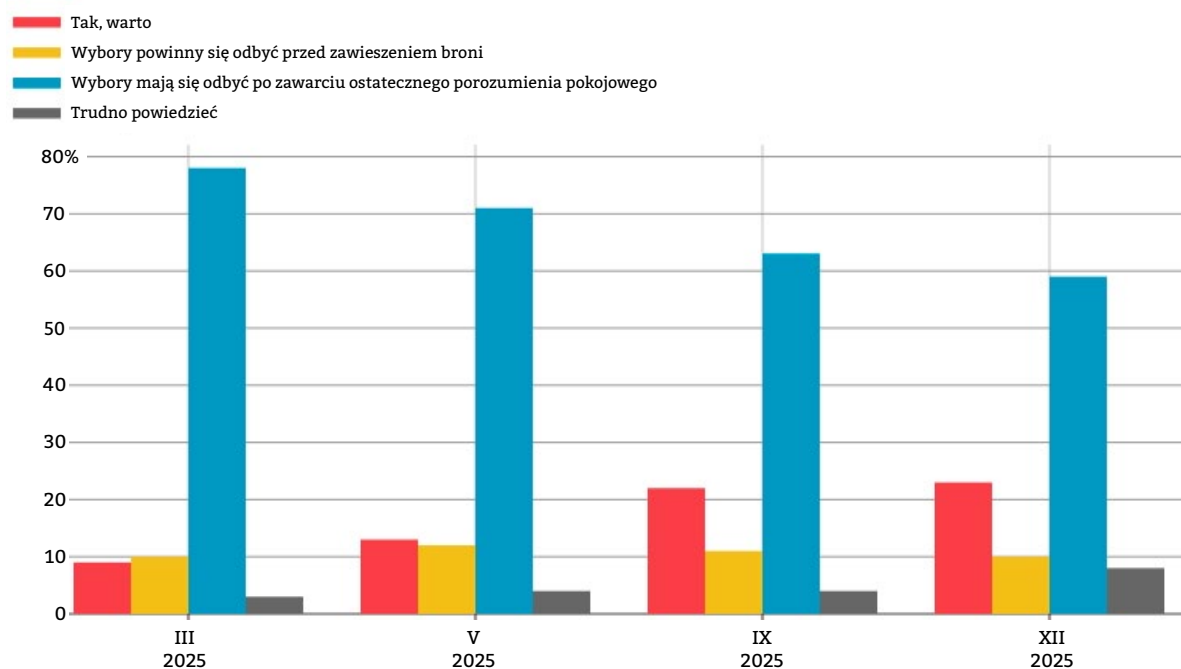
¹⁰ M. Jędrusiak, *Operacja „Midas”: największa afra korupcyjna w otoczeniu Zełenskiego*, OSW, 13.11.2025, osw.waw.pl.

Odnowienie sceny politycznej, którego chce ponad 90% społeczeństwa, uniemożliwiają ustawą o prawnym reżimie stanu wojennego oraz wynikający z konstytucji zakaz organizacji wyborów parlamentarnych i prezydenckich w czasie jego trwania. Również sami Ukraińcy nie są na to gotowi, a presję zewnętrzną traktują jako atak na suwerenność państwa – postulat przeprowadzenia wyborów płynie z zagranicy: z Rosji, ale także z USA. Powszechnie krytykowany nad Dnieprem Trump kilkakrotnie kwestionował, podobnie jak Władimir Putin, demokratyczny charakter władz ukraińskich¹¹.

Zdecydowana większość społeczeństwa nie chce głosować w czasie wojny, a prawie 60% opowiada się za organizacją wyborów dopiero po zniesieniu stanu wojennego, nawet w przypadku ogłoszenia zawieszenia broni i uzyskania gwarancji bezpieczeństwa. Ukraińcy zdają sobie sprawę, że reprezentatywność wyborów – w sytuacji braku aktualnego rejestru wyborców, licznych przesiedlonych wewnętrznie i trudności w zapewnieniu możliwości głosowania wojskowym na froncie – byłaby wątpliwa, a sam udział w nich niebezpieczny. Zwiększa się natomiast grupa niezdecydowanych i tych, którzy uważają, że wybory mogłyby się odbyć jeszcze w czasie trwania stanu wojennego (ale po zawieszeniu broni). Do zwolenników tego podejścia należą przede wszystkim przeciwnicy Zełenskiego – wraz ze wzrostem rozczarowania jego rządami rośnie też chęć części społeczeństwa zastąpienia go kimś mniej obciążonym aferami lub skuteczniejszym.

Ukraińcy nie chcą organizacji wyborów przed zawarciem porozumienia pokojowego

Poparcie dla organizacji wyborów w przypadku ogłoszenia zawieszenia broni i uzyskania gwarancji bezpieczeństwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Kijowskiego Międzynarodowego Instytutu Socjologii, kiis.com.ua.

Na progu podziałów

Demonstrowanie odporności to dla Ukraińców ważny element oporu: nasilenie się nastrojów pesymistycznych prowadziłoby do osłabienia spójności społecznej, wzrostu apatii oraz defetyzmu. Deklarowany w sondażach optymizm pokazuje, że badania opinii publicznej stały się nie tylko instrumentem analizy społeczeństwa, lecz także jego samokontroli. Działa tu również tzw. mechanizm owczego pędu – jednostki podejmują decyzje w duchu dopasowania się do większości, która w trudnych warunkach szuka pocieszenia w wizji szczęśliwej przyszłości.

¹¹ Zob. *idem*, *Prezydent do końca wojny. Przedłużenie kadencji Wołodymyra Zełenskiego*, OSW, 20.05.2024, osw.waw.pl.

Nie oznacza to jednak, że Ukraińcy nie dostrzegają wewnętrznych problemów państwa, o którego niepodległość walczą. Pozwala to prognozować, że duża część aktywnych dziś polityków (zarówno związanych z Zełenskim, jak i opozycyjnych) po wojnie zniknie ze sceny politycznej, a zastąpią ich prawdopodobnie weterani oraz osoby ze środowisk wolontariuszy pomagających armii i cywilom. Będzie się to wpisywać w obserwowane podziały społeczne na walczących i niewalczących, pozostałych w kraju i emigrantów.

Wojskowi i zaangażowani we wsparcie dla armii postrzegani będą jako ci, którym przysługiwać będzie moralny mandat do podjęcia działalności politycznej. Z kolei gros Ukraińców gotowych będzie odmówić takiego mandatu uchodźcom zewnętrznym jako tym, którzy nie odczuli bezpośrednio skutków wojny i nie wnieśli wkładu w wysiłek wojenny. Choć do trwałego pokoju wciąż daleko, to społeczna ocena warunków zakończenia wojny z Rosją będzie kluczowym czynnikiem determinującym ewolucję ukraińskiej sceny politycznej, głębokość i charakter podziałów społecznych, a także dynamikę rozliczeń z obecną ekipą.